

ДОКЛАД
НА УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ
ЗА ДЕЙНОСТТА
НА “БЕСТТЕХНИКА ТМ – РАДОМИР” ПАД
гр. РАДОМИР
ПРЕЗ 2010 ГОД.

Уважаеми акционери,

Като Председател на Управителния съвет и Изпълнителен директор на "Бесттехника ТМ-Радомир" публично АД, ми е възложено да докладвам на днешното Общо събрание за дейността на дружеството през 2010 година.

През изминалата година предприятието намали своето производство като следствие от световната икономическа криза.

1. Капитал и собственост

Уставният капитал на дружеството е 1 755 764 лв., разпределен в 1 755 764 акции с номинална стойност на акция 1 лев.

Разпределението на собствеността на акциите към края на 2010 година е следното:

Акционери	Брой акции	Дял в %
"Бесттехника и Ко" ООД, гр. София	1 387 498	79,03%
ЕТ "Денис-Елена Коцева", гр. София	85 000	4,84%
„Галакси Пропърти Груп" ООД	63 668	3,63%
"Първа инвестиционна банка" АД	14 594	0,83%
"Би Ес Ей Джи" ЕООД	4 600	0,26%
"Магис-М" ЕООД, гр.София	4 329	0,25%
Други юридически лица	453	0,03%
Индивидуални акционери	195 622	11,14%
Всичко	1 755 764	100,00%

При акциите няма особености по отношение на права, преференции и ограничения. Няма ограничения при разпределянето на дивидентите и увеличаването на капитала. Дружеството няма изкупени собствени акции. Няма акции, държани от дъщерни или асоциирани предприятия.

2. Приходи и произведена продукция

През отчетния период дружеството реализира приходи от продажби на промишлена продукция, приходи от продажби на неоперативни материални активи, приходи от наеми, приходи от продажби на технологични отпадъци, получени суми по съдебни дела, обратно проявление на провизирани през предходната година неизползвани отпуски и обезщетения при пенсиониране, излишъци и други приходи. Малки са финансовите приходи и приходите от финансираня.

От икономическа гледна точка, всички приходи формират brutния поток от икономически изгоди в резултат от обичайната дейност на дружеството, който води до увеличаване на собствения капитал.

Получените през отчетния период **приходи** са в размер на **4 420 хил. лева**. В резултат на засегналата предприятието световна икономическа криза, те са много по-малко спрямо предходната година и се разпределят по следния начин:

Наименование на приходите	Хил. лева	Относ. дял
Приходи от продажби на продукция	2 428	54,9%
Други приходи, в това число:	1 976	44,7%
▶ Отписване на задължения, предимно поради изтекъл давностен срок	817	18,5%
▶ Приходи от продажби на материали	256	5,8%
▶ Приходи от продажби на дълготрайни материални активи	196	4,4%
▶ Приходи от наеми	150	3,4%
▶ Провизиран неизползван платен отпуск към 31.12.2009г., отнесен като разход през 2009г., отчетен обратно като приход през 2010 г.	275	6,2%
▶ Провизирани обезщетения при пенсиониране към 31.12.2009г., отнесени като разход през 2009г., отчетени обратно като приход през 2010 г.	84	1,9%
▶ Излишъци на активи	45	1,0%
▶ Вземания по изпълнителен лист	85	1,9%
▶ Приходи от продажби на стружки и технологични отпадъци	10	0,2%
▶ Отписани задължения поради изтекъл давностен срок	5	0,1%
▶ Други приходи	53	1,2%
Приходи от финансираня	4	0,1%
Финансови приходи, в това число:	12	0,3%
▶ Положителни разлики от операции с финансови активи и инструменти	7	0,2%
▶ Приходи от лихви	5	0,1%
Общо приходи	4 420	100,0%

Приходите от продажби на продукция формират 55 на сто от общия размер на приходите. Всичките приходи са 22% от размера им през предходната година. Спадът е в следствие на световната икономическа криза, която засегна особено силно производството на инвестиционно оборудване.

Една трета от произведената и експедирана продукция през 2010 година е предназначена за чуждестранни клиенти.

3. Разходи

Разходите са в размер на **1 686 хил. лева** и са свързани предимно с обслужването на текущата производствена дейност на дружеството. Основната част от тези разходи са за заплати и осигуровки, материали, външни услуги, амортизации и други, пряко свързани с дейността.

Размерът и структурата на разходите за дейността през 2010 година са както следва:

Наименование на разходите	Хил. лева	Относ. дял
Разходи за суровини и материали	1 174	10,0%
Разходи за външни услуги	785	6,7%
Разходи за амортизации	4 208	36,0%
Разходи за заплати и възнаграждения	2 313	19,8%
Разходи за осигуровки	355	3,0%
Други разходи, в това число:	1 629	13,9%
▶ Отписване на вземания, предимно поради изтекъл давностен срок	897	7,7%
▶ Отписване на ДМА, съгласно съдебно решение	303	2,6%
▶ Провизирани обезщетения при пенсиониране	144	1,2%
▶ Съдебни такси и други юридически разходи	95	0,8%
▶ Плащания по изпълнително дело	70	0,6%
▶ Разходи за командировки	52	0,4%
▶ Разходи за брак	11	0,1%
▶ Еднократни (алтернативни) данъци	7	0,1%
▶ Представителни разходи	5	0,0%
▶ Други разходи	45	0,4%
Суми с корективен характер, в това число:	-404	-3,5%
▶ Балансова стойност на продадени активи	214	1,8%
▶ Изменение на запасите от продукция и незавършено производство	-599	-5,1%
▶ Разходи за придобиване и ликвидация на дълготрайни активи по стопански начин (Капитализирани разходи за активи)	-19	-0,2%
Финансови разходи, в това число:	1 626	13,9%
▶ Разходи за лихви	1 621	13,9%
▶ Отрицателни разлики от промяна на валутни курсове	1	0,0%
▶ Банкови такси и комисионни	4	0,0%
Общо разходи	11 686	100,0%

Всички видове разходи, свързани с производството (с изключение на амортизациите), бележат намаление в сравнение с предходната година. Причината е намаляване на производствената дейност в следствие на по-малкия обем договори и поръчки. Разходите като цяло намаляват 2 пъти. В същото време приходите от продажби на продукцията намаляват 5,5 пъти спрямо предходната година. Намалението на всички видове приходи е 4,5 пъти.

Намалението на разходите за материали и външни услуги се дължи и на въведените още през втората половина на 2009 година антикризисни мерки и въведените лимити при използването на горива, газ, енергия и външни услуги.

Разходите за персонала (заплати и осигуровки) намаляват над 2 пъти спрямо предходната година. Това намаление е резултат от спада на изработените нормочасове, респективно на заплатите на нормените работници, както и от преминаването на ненормения персонал на половин работен през първото полугодие на 2010 година.

Следва да се обърне внимание на променените разходи за амортизации. В резултат на преоценката на машините и съоръженията, извършена към 30.06.2009 година, разходите за амортизации след тази дата нарастват с 245 хил. лева месечно. От началото на 2010 година е спряно начисляването на амортизации на значителна част от дълготрайните материални активи, които не се използват поради липса на работа.

Разходите за лихви през годината са в размер на 1 621 хил. лева. 830 хил. лв. са констатираните лихвени задължения по ревизионни актове. 614 хил. лв. са лихвите по ползваните банкови кредити от „ОББ” АД. Начислените лихви по действащите лизингови договори са в размер на 125 хил. лева. 40 хил. лв. са начислените лихви върху обединените и разсрочени публични задължения. 11 хил. лв. са начислените лихви върху търговски задължения. Останалите 1 хил. лв. са начислени други видове лихви.

4. Финансови резултати

При приходи 4 420 хил. лева и разходи 11 686 хил. лева се получава **счетоводна загуба** в размер на - 7 266 хил. лева.

Основен фактор за тази голяма загуба са нарасналите амортизации като следствие от извършената преоценка на машините и производственото оборудване. Вторият по значимост фактор е значителния размер на начислените лихви.

След преобразуването на счетоводната печалба, съгласно изискванията на Закона за корпоративното подоходно облагане, се получава **финансов резултат след данъчно преобразуване, равен на нула**. На тази база **корпоративен данък не се дължи**.

Изменението за сметка на отсрочените данъци е 276 хил. лева.

Като добавим това изменение към счетоводната загуба получаваме **балансова загуба от -6 990 хил. лева**.

5. Осигуровки и данъци

Данъкът върху добавената стойност през отчетния период е начисляван редовно. Дължимият ДДС се превежда със закъснения поради финансовите затруднения, породени от икономическата криза. За 2010 година начисленият данък върху продажбите е 517 хил. лева. Начисленият ДДС за покупките е 360 хил. лева. Размерът на ДДС по вътрешнообщностните придобивания е 3 хил. лева. ДДС за внасяне в края на годината е в размер на 168 хил. лева. ДДС за възстановяване към 31.12.2010 година е 11 хил. лева.

Осигуровките върху начисляваните заплати и възнаграждения са осчетоводявани редовно. Начислените като разходи през този период осигуровки

върху заплатите и възнагражденията, както за сметка на дружеството така и за сметка на лицата, са в размер на 594 хил. лева. Чрез прихващане са издължени 93 хил. лева. През отчетния период задълженията към социалното осигуряване нараснаха с 501 хил. лева спрямо 31.12.2009 год. и към 31.12.2010 год. те са в размер на 2 976 хил. лева. По-голямата част от сумата е с настъпил падеж и е дължима. Част от нея е начислена върху неизплатените заплати за м. декември 2010 година, както и върху възнагражденията за неизползвани отпуски, поради което не е с настъпил падеж.

Данъкът върху доходите е начисляван редовно и е дължим върху изплатените възнаграждения и заплати. Дължимият такъв не е превеждан от началото на 2010 година. Начисленият през годината подоходен данък е в общ размер на 190 хил. лева. Като вземем предвид 757 хил. лв., дължими в края на 2009 година, към 31.12.2010 година дължимият такъв е 947 хил. лева.

През годината са начислявани редовно **еднократните данъци**, както и **местните данъци и такси**, общо 7 хил. лева. Към 31.12.2010 год. размерът на дължимите суми по тези данъци и такси е 29 хил. лева.

6. Балансови показатели

Баланс - Активи

Дълготрайните (нетекучи) материални активи (имоти, машини, съоръжения, оборудване и други) са с отчетна (първоначална) стойност 164 951 хил. лева в края на 2010 година и намаляват с 456 хил. лева спрямо началото на годината, когато бяха 165 407 хил. лева. Тази висока стойност е в резултат на извършената към 30.06.2009 год. преоценка по пазарна стойност. Общото увеличение в следствие на тази преоценка е със 128 552 хил. лева, в това число 124 986 хил. лева машини и оборудване и 3 566 лева съоръжения.

Набраното изхабяване към 31.12.2010 год. е 14 679 хил. лева. Балансовата (остатъчна) стойност на ДМА към 31.12.2010 год. е 150 272 хил. лева.

През 2010 година отчетната стойност на ДМА намаля с 457 хил. лева, главно поради излезли от употреба съоръжения (311 хил. лв.) и транспортни средства (138 хил. лв.).

През годината не са заприходявани дълготрайните материални активи, с изключение на един компютър за 1 хил. лева.

Разходите за придобиване и ликвидация на дълготрайни материални активи по стопански начин нарастват с 19 хил. лева през 2010 година.

От дълготрайните материални активи, след преоценката, с най-голяма стойност са:

- Машините и оборудването - първоначална (отчетна) стойност 133 848 хил. лева и остатъчна (балансова) стойност 128 522 хил. лева.
- Сградите и конструкциите - първоначална (отчетна) стойност 25 277 хил. лева и остатъчна (балансова) стойност 16 656 хил. лева;

Дългосрочните (нетекучи) нематериални активи представляват счетоводни програмни продукти с първоначална (отчетна) стойност 8 хил. лева и остатъчна (балансова) стойност 0 хил. лева.

Дългосрочните (нетекущи) финансови активи са на стойност 7 хил. лева и се формират, както следва:

- 3 420 лева - акционерно участие с 1 437 акции (номинална стойност 14 370 лева) в "МЕТЕКО" АД, гр. София. Същите представляват 6,15% от капитала на дружеството;
- Компенсаторни инструменти с номинал 4 225 лева.

Материалните запаси, които към 31.12.2010 год. са в размер на 15 850 хил. лева, се формират от следните активи:

- Материали на склад - 5 567 хил. лева. Нарастват с 467 хил. лева в сравнение с началото на годината;
- Готова продукция - 2 860 хил. лева. Същата нараства със 116 хил. лева в сравнение с 31.12.2009 година;
- Незавършено производство - 3 890 хил. лева. Нараства с 483 хил. лева в сравнение с началото на годината, когато е 3 407 хил. лева;
- Стоките са в размер на 3 533 хил. лева. Намаляват с 276 хил. лева в сравнение с началото на годината, когато са били 3 809 хил. лева.

Наблюдава се увеличение общо на материалните запаси спрямо края на 2009 година със 790 хил. лв.

Краткосрочните (търговски и други) вземания, които към 31.12.2010 год. са в размер на 8 835 хил. лева, намаляват с 3 155 хил. лева от началото на годината. Формират се от следните активи:

- Вземания от клиенти - 2 652 хил. лева;
- Вземания от свързани предприятия - 3 993 хил. лева;
- Предоставени аванси на доставчици - 1 468 хил. лева;
- Данъци за възстановяване - 11 хил. лева;
- Други краткосрочни вземания - 711 хил. лева. Същите намаляват с 1 393 хил. лева. Размерът им в края на годината се формира от:
  - Други дебитори - 687 хил. лв.;
  - Присъдени вземания - 24 хил. лева.

Баланс – Собствен капитал и пасиви

Като цяло **собственият капитал** на дружеството към 31.12.2010 г. е в размер на 130 065 хил. лева, спрямо 137 055 хил. лева в началото на периода. Той намалява с 6 990 хил. лева в края на отчетния период в резултат на отчетената загуба.

Резервите са на стойност 135 051 хил. лева, като намаляват със 124 хил. лева в сравнение с началото на годината. Те са формирани както следва:

- Резервите от извършената в средата на 2009 год. преоценка на дълготрайни материални активи са 115 606 хил. лева.
- Общите резерви са 19 071 хил. лева.
- Другите резерви са 374 хил. лева. Те са в размер на 10 на сто от печалбата за последните години и са заделени съгласно изискванията на търговското законодателство.

Дългосрочните задължения намаляват с 3 362 хил. лева през годината и към 31.12.2010 год. са 20 026 хил. лева. Намалението е в следствие на прехвърлянето

на лизинговите задължения към краткосрочни такива и на издължените чрез прихващане суми по разсрочените за 8 години публични задължения.

- Основната част от дългосрочните задължения (7 464 хил. лева) представлява обединените и разсрочени от Министерския съвет задължения към Бюджета и към Националния осигурителен институт. Разсрочването е за осем години и включва както главници, така и лихви, начислени към края на 2003 година. От общата сума са намалени извършените плащания по погасителния план и отписаните задължения поради изтекъл давностен срок;

- Главницата на задълженията по ЗУНК е в размер на 171 хил.лв
- Останалите 12 391 хил. лв. са пасиви по отсрочени данъци, начислени във връзка с преоценката на ДМА.

Краткосрочни задължения

Задълженията към “ОББ” АД са в размер на 7 137 хил. лева и са по договорените кредитна линия и инвестиционен кредит.

2 368 хил. лева са задължения към лизингови компании във връзка с доставени машини, производствено оборудване и транспортни средства.

Задълженията към доставчици, клиенти и свързани предприятия през годината намаляват от 11 045 хил. лева към 31.12.2009 год. на 9 638 хил. лева в края на периода. Тези задължения се подразделят на:

- Задължения към доставчици - 4 554 хил. лева, спрямо 5 244 хил. лева в края на 2009 година;
- Получени аванси от клиенти - 2 544 хил. лева, спрямо 2 970 хил. лева в края на 2009 година;
- Задължения към свързани предприятия - 2 540 хил. лева, спрямо 2 831 хил. лева в края на 2009 година. Размерът им към 31.12.2010 година се формира от:
  - > Задължения по доставки - 361 хил. лв.;
  - > Задължения по получени аванси от клиенти - 2 179 хил. лева.

Задълженията към персонала са в размер на 3 124 хил. лева. Тази сума се формира от:

- Начислени заплати за месец декември 2010 год. - 181 хил. лева;
- Неизплатени заплати за предходни месеци на 2010-та и 2009-та години – 2 631 хил. лева;
- Неизплатени заплати на напуснали работници за минали периоди (2003 и 2004 години) - 84 хил. лева;
- Провизирани обезщетения за неизползван платен отпуск от минали години - 84 хил. лева;
- Провизирани обезщетения при пенсиониране - 144 хил. лева;

Задълженията към социалното осигуряване към 31.12.2010 година са 2 976 хил. лева, включително начислените върху заплатите за декември 2010 година, които не са с настъпил падеж. Тези задължения се подразделят на:

- Задължения към Държавното обществено осигуряване - 1 964 хил. лева;
- Задължения към Здравното осигуряване - 717 хил. лева;
- Задължения по допълнителното задължително пенсионно осигуряване на родените след 01.01.1960 година - 272 хил. лева;

- Задължения към фонд Гарантирани вземания на работниците и служителите - 23 хил. лева.

Данъчните задължения от началото на годината нарастнаха с 1 000 хил. лева и към 31.12.2010 год. същите са 1 974 хил. лева. Тези задължения се разпределят както следва:

- Данък върху доходите на персонала - 947 хил. лева;
- Лихви по данъчно ревизионен акт - 830 хил. лева;
- Данък добавена стойност - 168 хил. лева;
- Алтернативни данъци - 29 хил. лева.

Другите краткосрочни задължения в размер на 852 хил. лева се формират от:

- Лихви по ползваните от ОББ кредити - 424 хил. лева;
- Лихви по ЗУНК - 215 хил. лева;
- Лихви по договори за лизинг - 125 хил. лева;
- Лихви по разсрочени задължения към държавата - 38 хил. лева;
- Лихви по местни данъци и такси - 16 хил. лева;
- Други кредитори - 34 хил. лева;

7. Парични потоци

Паричните потоци са входящите постъпления и изходящите плащания на парични средства и парични еквиваленти.

Движението на паричните средства през 2010 година е дадено в следващата таблицата.

Налични парични средства в началото на периода	21 хил. лв
Парични постъпления през периода	3 529 хил. лв
Парични плащания през периода	3 513 хил. лв
Налични парични средства в края на периода	37 хил. лв

Постъпления

Размер и структура на постъпленията по отчета за паричния поток:

Наименование на постъпленията	Хил. лева	Относ. дял
Постъпления от търговски контрагенти	3 333	94,45%
Постъпления от валутни курсови разлики	0	0,00%
Постъпления от продажба на дълготрайни активи	196	5,55%
Постъпления от получени заеми	0	0,00%
Други постъпления от финансова дейност	0	0,00%
Всичко постъпления	3 529	100,0%

Паричните постъпления през периода представляват основно плащания от клиенти, общо 3 333 хил. лева плюс 196 хил. лева постъпления от продажби на дълготрайни материални активи.

Плащания

Плащанията са предимно във връзка с осигуряването на текущата производствена дейност и свързаните с нея преки, общопроизводствени и административни разходи.

Размер и структура на плащанията по отчета за паричния поток:

Наименование на плащанията	Хил. лева	Относ. дял
Плащания на търговски контрагенти	2 233	63,56%
Плащания на трудови възнаграждения, осигуровки и данъци върху тях	1 030	29,32%
Други плащания за оперативна дейност	54	1,54%
Покупка на дълготрайни активи	1	0,03%
Платени лихви, такси, комисионни по заеми	191	5,44%
Други финансови плащания	4	0,11%
Всичко плащания	3 513	100,00%

8. Основни икономически показатели за финансов анализ

А. Показатели за рентабилност.

Характеризират ефективността на приходите от продажби, на капитала, на реалните активи и пасиви. Изразяват се с коефициент, който е съотношение на печалбата или загубата към съответния показател.

Коефициент на рентабилност на приходите от продажби: -1,587 срещу 0,008 за предходната година.

Коефициент на рентабилност на собствения капитал: -0,054 срещу 0,001 за предходната година.

Коефициент на рентабилност на пасивите: -0,146 срещу 0,003 за предходната година.

Коефициент на капитализация на активите: -0,039 срещу 0,001 за предходната година.

Коефициентите на рентабилност се изчисляват обикновено на годишна база за пълен отчетен период и съгласно изискванията на икономическата теория следва да бъдат със стойност не по-малка от 0,05 за добре работещо предприятие. Коефициентите на рентабилност са положителни величини, когато финансовият резултат е печалба, и показват темповете на възвращаемост на капитала.

Коефициентите на рентабилност на дружеството за 2010 година са силно влошени спрямо предходната година. Това се дължи от една страна на отчетената голяма загуба и от друга на преоценката на дълготрайните активи на дружеството в средата на 2009 година.

Б. Показатели за ефективност

Тези показатели характеризират съотношението на приходите и разходите.

Коефициент на ефективност на разходите: 0,378

Коефициент на ефективност на приходите: 2,644

Коефициентите на ефективност са влошени значително спрямо тези от 2009 година, когато бяха съответно 1,002 и 0,998. Коефициентът на ефективност на приходите от обичайната дейност следва да бъде със стойност не по-голяма от 0,95 според икономическите изисквания за добре работещо предприятие.

В. Показатели за ликвидност

Показателите за ликвидност са количествени характеристики на способността на предприятието да изплаща текущите си задължения с наличните краткотрайни активи.

Коефициентът на обща ликвидност е 0,89 и е по-малък от теоретичния норматив за добре работещо предприятие, а именно 2,00. В края на предходната година този коефициент е 1,11.

Коефициентът на бърза ликвидност е 0,32 спрямо 0,49 за 2009 година, т. е. и при него имаме влошаване.

Коефициентите на незабавна ликвидност (0,0013) и на абсолютна ликвидност (0,0013) са малко по-добри от същите през 2009 година.

Г. Показатели за финансова автономност

Тези показатели характеризират финансовата независимост и показват каква част от пасивите могат да се покрият със собствен капитал.

Коефициент на платежоспособност: 2,709

Коефициент на задлъжнялост: 0,369

Получените коефициенти почти запазват равнището си от 2009 год., когато са съответно 2,864 и 0,349. Коефициентът на платежоспособност следва да бъде със стойност не по-малка от 0,5 съгласно икономическата теория.

Д. Показатели за обръщаемост на материалните запаси

Показателите за обръщаемост на материалните запаси характеризират ефективността от използването им. Материалните запаси са краткотрайни активи и колкото по-късо е времето на един оборот, толкова по-добра е ефективността от тяхното използване.

Колкото по-малко средства са ангажирани в материални запаси, толкова по-добра е и ликвидността.

Времетраене на един оборот на материалните запаси: 2 292 дни срещу 429 дни през 2009 година.

Брой на оборотите, които извършват материалните запаси в рамките на годината: 0,16 срещу 0,84 през 2009 година.

Заетост на материалните запаси: 6,37 срещу 1,19 през 2009 година.

Горните три показателя показват значително забавяне на обръщаемостта на материалните запаси, дължаща се както на дългия производствен цикъл на основните изделия, така и на намалялото производство на продукция. И трите се влошават съществено спрямо 2009 година.

Е. Показатели за маржове на база печалба на различни етапи.

Показателите за маржове на база печалба отразяват съотношението на различните видове печалба към различните видове приходи.

ЕВИТДА марж

ЕВИТДА представлява печалбата от дейността, преди лихви, данъци, обезценки и амортизации (изключват се финансовите приходи и разходи).

ЕВИТДА марж е -32,6% през 2010 г. срещу 17,1% за 2009 година.

За да е ефективно едно дружество и да може да реализира относително добра възвръщаемост, този показател би следвало да бъде не по-малък от 25%.

ЕВТ марж

ЕВТ представлява печалбата от цялата дейност, преди облагането с данъци.

Този марж е -158,7% през 2010 г. срещу 0,2% за 2009 година.

За да е ефективно едно дружество, този показател би следвало да бъде не по-малък от 5%.

ЕАТ марж

ЕАТ представлява печалбата от цялата дейност, след облагането ѝ с данъци

ЕАТ марж е -158,7% през 2010 г. срещу 0,8% за 2009 година.

За да е ефективно едно дружество, този показател би следвало да бъде не по-малък от 4,5%.

9. Анализ на икономическите резултати

В настоящия раздел се дава обяснение на икономическото състояние на „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД към 31.12.2010 година.

Вземанията на дружеството от клиенти намаляват с 1 028 хил. лева, а предоставените аванси на доставчици намаляват с 12 хил. лева. Вземанията от свързани предприятия нарастват с 84 хил. лева. Като цяло, вземанията по търговски взаимоотношения намаляват с 956 хил. лева от началото на годината.

Задълженията по търговски взаимоотношения намаляват с 1 407 хил. лева и стават 9 638 хил. лева, срещу 11 045 хил. лева в началото на годината. Срещу тези задължения в актива на баланса стои продукция на различни етапи от производствения цикъл като материали, незавършено производство и готови изделия за експедиране. Тези три компонента са в общ размер от 12 319 хил. лева.

Продължителността на производствения цикъл в дружеството обуславя големите размери както на материалните запаси, така и на стоящите срещу тях задължения към търговски контрагенти:

- Разработване на конструктивната и технологична документация и доставка на основни материали. На този етап съответстват предимно наличните материали на склад. В края на годината те са 5 567 хил. лева. От тях следва да извадим обездвижените материални запаси, които са около 1,0 млн. лева. Остават 4 560 хил. лева, ангажирани в подготвителния етап от производствения цикъл;

- Вторият етап е основен и включва самия производствен процес: от разкрояването на стоманените профили, през механообработката и заварочно-монтажните дейности, до антикорозионната обработка и боядисването. На този етап съответства незавършеното производство. В края на годината същото е в размер на 3 890 хил. лева;

➤ Последният етап е свързан с подготовката на изделията за експедиция – транспортна опаковка и изчакване в склад готова продукция на транспорта. В стойностно изражение този етап се равнява на 2 860 хил. лева готова продукция.

Като цяло, производственият цикъл е ангажирал над 11 млн. лева към 31.12.2010 година. Сумата включва предимно направените разходи по спрените от клиенти поръчки в резултат на кризата. Не се включват обездвижените материални запаси.

В края на 2010 година дружеството отчита загуба в размер на -6 990 хил. лева. За предходната 2009 година имаме счетоводна печалба в размер на 44 хил. лева и балансова печалба от 157 хил. лева.

Основната причина за загубата е намалялото производство в резултат на световната икономическа криза. На второ място са спрените от клиентите поръчки, поради замразяване на инвестиционните обекти от крайните клиенти. Това води до блокиране на оборотни средства под формата на материални запаси. Третата причина е дългия производствен цикъл на преобладаващата част от изделията. В процеса на производствената дейност (посочените в горната точка три етапа) тези изделия се отчитат само със своята производствена себестойност. Тя включва преките разходи за материали и труд + общопроизводствените разходи. При формирането на цената участват още административните разходи, финансовите разходи и печалбата. Вземайки предвид и тази група финансови елементи, формиращи продажната цена, следва срещу ангажираните в производството 11,0 млн. лева (включително спрените поръчки), да бъдат получени около 16,0 млн. лева от готова продукция, което би донесло печалба на дружеството, респективно намаляване на отчетената загуба.

Изключително важна причина за негативния краен финансов резултат е рестриктивната политика на обслужващата ни банка. Има се предвид отказът на ОББ да издава банкови гаранции на дружеството ни. На 12-ти февруари 2010 година беше подписан договор с Атомстройекспорт за производство на два броя транспортни шлюзове на стойност 8,2 млн. евро, предназначени за АЕЦ. Съгласно условията на договора, клиентът ни извършва авансово плащане срещу издадена банкова гаранция. Необяснимо за нас ОББ отказва издаването на такава гаранция, което лишава дружеството от оборотни средства, необходими за закупуване на материалите и започване на производството.

10. Персонал, производителност и заплащане

Средносписъчният брой на персонала за 2010 година е 295 човека, от които 101 основни производствени работници, работещи на трудови норми. Спрямо средносписъчния брой на персонала за предходната година същият е намалял със 114 човека. Средносписъчният брой на основните нормени производствени работници за 2009 година е 161 човека. През 2010 година основните производствени работници са намалели с 60 човека и тяхната средна численост достига 101 човека.

Числеността на персонала намалява през цялата година и в края на годината същата достига 287 души.

Изработените нормочасове за цялата 2010 година са 35 хиляди. Средномесечното производство се равнява на 2 937 нормочаса. От тях 2 630 н/ч

(89,5%) са по клиентски поръчки, а 307н/ч (10,5%) са отчетени по различни видове вътрешни поръчки.

През предходната 2009 година изработените нормочасове са 140 хиляди. Средномесечното производство се равнява на 11 745 нормочаса. От тях 10 188 н/ч (86,7%) са по клиентски поръчки, а 1 577 н/ч (13,3%) са отчетени по различни видове вътрешни поръчки.

Намалението на произведените нормочасове е 4 пъти.

Произведените нормочасове от един действително работил нормен работник са 47 н/ч средномесечно. Този показател се е влошил в сравнение с 2009 година, през която произведените нормочасове от един присъствен работник са средномесечно 107 н/ч.

Използваемостта на работното време на основните нормени работници е 28%, изчислена като съотношение между отработените нормочасове и присъствените човекочасове.

През 2010 година средната работна заплата е 549 лева. През 2009 година същата е 851 лева. Причината за намалението на работната заплата е обвързаността ѝ с резултати от труда и действащата антикризисната програма в дружеството през първо полугодие на годината. Намаляването на разходите за труд се извършва чрез намаляване на заплащането, а не със съкращения на персонал. Целта на тези мерки е запазване на кадровата обезпеченост на дружеството.

Намаляването на разходите за труд става по два начина:

- при основните нормени работници на база действащата сделна форма на заплащане - според изработеното. При липса на работа изработеното е по-малко, съответно и заплатите при тази категория персонал са по-ниски.
- останалия персонал на дружеството през първо полугодие премина на половин работен ден, респективно и заплащането спадна двойно.

11. Професионално обучение и повишаване на квалификацията

Добрата квалификация, като водещ фактор за производителността и ефективността на работниците и служителите, остава важен приоритет в политиката по управление на човешките ресурси в дружеството в условията на икономическа криза.

През 2010 година е проведен курс за придобиване на професионална квалификация по ел.заваряване на ъглови шевове, метод МАГ, на един работник от фирмата.

Крайната цел на провежданите квалификационни мероприятия е работниците и служителите да бъдат по-добре подготвени и мотивирани за да се осигурява производството на висококачествена и високотехнологична продукция.

12. Подържане на здравословни и безопасни условия на труд

За осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в "Бесттехника ТМ-Радомир" ПАД се съблюдават действащите нормативни изисквания и регулярно се провеждат: начален инструктаж; инструктаж на работното място;

периодичен инструктаж. При смяна на технологичен процес и при отсъствие от работа повече от 45 дни, независимо от причините, допълнително се провежда извънреден инструктаж.

През 2010 година в дружеството са започнали работа 16 работника, които са преминали начален инструктаж и инструктаж на работното място.

В дружеството са утвърдени правила и изисквания за осигуряване на безопасни условия на труд. На работниците регулярно се осигуряват лични предпазни средства, съобразени с характера на извършваната от тях дейност.

Изготвени са инструкции по техника на безопасност и охрана на труда и са поставени на работните места в цеховете. Поддържа се регистър на трудовите злополуки. Ежемесечно се проверяват преносимите ел.инструменти, като проверките се отразяват в дневници.

В производствените корпуси са поставени телефонни номера на Инспекция по труда - Перник с цел изпращане на съобщения за възникнали злополуки и аварии.

В дружеството е осигурено обслужване на работниците и служителите от служба по трудова медицина "Интермед Консулт" ЕООД – гр. София.

В началото на 2010 година с протоколи са определени работни места подходящи за трудоустройство на лица с намалена трудоспособност, работни места подходящи за хора с увреждания и работни места забранени за жени до 35 години.

През м. март 2010 година бе проведено обучение за квалификационна група за електробезопасност при работа по електрообзавеждане с напрежение до 1000 V от кооперация "ЕЛОТ" – гр.София на лицата, които обслужват и ръководят работи в тях.

Съгласно изискванията на наредбата за провеждане на периодично обучение и инструктаж, бяха определени със заповеди видовете инструктажи по здраве и безопасност при работа, които ще се провеждат в дружеството и длъжностните лица, които ще ги провеждат. Бяха актуализирани програмата за провеждане на начален инструктаж по безопасност и здраве при работа, програмата за инструктаж на работното място и програмата за провеждане на периодичен инструктаж. Със заповед бяха определени лицата, които ще се обучават по безопасност и здраве при работа. На основание наредбата, бяха определени със заповед работни места и професии, на които ще се провежда обучение и изпит с новопостъпили работници.

През месец май 2010 год. беше проведено практическо занятие в изпълнение на наредбата за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване. Беше актуализиран плана за привеждане в готовност на аварийно – възстановителния отряд и дейността му по предотвратяване и ликвидиране на бедствия, аварии и катастрофи и актуализиран списъка на състава на Постоянната обектова комисия за борба с бедствия, аварии и катастрофи.

През месец юни беше изготвена декларация по чл.15, ал.1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд и същата бе представена в Дирекция „Инспекция по труда”.

Съставен е график за провеждане на обучение на работниците през 2010 година по „Наредбата за безопасна експлоатация и технически надзор на повдигателните съоръжения”, „Наредбата за устройството и безопасната

експлоатация на преносните и разпределителните газопроводи, на съоръженията, инсталациите и уредите за природен газ” и „Наредбата за устройството и безопасната експлоатация и технически надзор на съоръженията под налягане”.

През м. септември бе проведено обучение за разширяване знанията по безопасност и здраве при работа на длъжностните лица които: ръководят и управляват трудовите процеси; провеждат инструктажи по безопасност и здраве при работа; представители на Комитета по условия на труд.

През м. ноември 2010 година бе проведено обучение на кранисти, оператор на трансманипулатор, ел.монтажори, шлесери по поддръжка и ремонт по Наредбата за безопасна експлоатация и технически надзор на повдигателните съоръжения.

През м. декември 2010 година бе проведено обучение на отговорниците на отоплителни уреди с природен газ по Наредбата за устройството и безопасната експлоатация на преносните и разпределителните газопроводи, на съоръженията, инсталациите и уредите за природен газ.

Със заповед бе определено длъжностно лице, което да поддържа регистъра на трудовите злополуки и да съхранява декларациите, протоколите и разпорежданията за трудови злополуки.

През м. септември 2010 година от Кооперация „Елот” бяха извършени измервания по ел.безопасност - съпротивлението на заземителите от мълниезащитната уредба. Беше издадена заповед за отстраняване отклоненията на неотговарящите на изискванията заземители. Всички отклонения на неотговарящите на изискванията заземители бяха отстранени.

13. Екология и опазване на околната среда

В дружеството се води дневник за отпадъците, в който всеки месец се записват дали са генерирани и извозени от цеховете отпадъци: стружки и изрезки от черни метали; опаковки, съдържащи остатъци от опасни вещества; филтърни материали, кърпи за изтриване; смесени битови отпадъци; оловни акумулаторни батерии; смазочни и масла за зъбни предавки; флуоресцентни тръби.

В РИОСВ – Перник е представен План за управление на разтворителите за 2010 година за одобрение и съгласуване. През м.юни бе утвърден План за управление на разтворителите за 2010 година.

През март 2010 година е изготвена и предоставена на РИОСВ информация относно химичните вещества и препарати, класифицирани като опасни въз основа на физико-химичните им свойства.

През март 2010 година в Регионалната инспекция по околната среда и водите са изпратени 7 броя годишни отчети за образувани производствени или опасни отпадъци.

Има сключен договор между дружеството и „Радомир Метал Индъстриъз” АД за приемане, отвеждане и пречистване на отпадъчните води.

Има сключен договор с „Балбок инженеринг” АД – гр. София за предаване и приемане за обезвреждане на опасни отпадъци.

През м. септември бе пусната заповед да не се смесват битовите отпадъци със: опаковките, съдържащи остатъци от опасни вещества; абсорбенти замърсени с опасни вещества; излезли от употреба луминисцентни лампи, съдържащи живак.

През м. декември 2010 година бяха направени измервания от Българска Стопанска Камара – гр.София на концентрация и скорост на газов поток на изпускащи устройства, в съответствие с приложимите стандартни методи при грундиране на метални конструкции.

14. Инвестиционна дейност

През 2010 година отчетната стойност на дълготрайните материални активи не се увеличава в резултат на извършени инвестиционни разходи. През годината не са заприходявани дълготрайни материални активи. Разходите за придобиване и ликвидация на активи по стопански начин нарастват с 19 хил. лева. В резултат на извършено отписване на дълготрайни материални активи (предимно съоръжения), отчетната им стойност намалява с 457 хил. лева през 2010 година.

По своята същност, извършваните в дружеството инвестиционни разходи представляват както новопридобити ДМА (на лизинг и новозакупени), така също и основни ремонти, модернизация и реконструкция, които увеличават отчетната (първоначална) стойност на машините, оборудването и сградите.

Салдото в края на годината на разходите за придобиване на ДМА е в размер на 2 955 хил. лева. Тук се включват:

- корпус 20 - 860 хил. лева;
- склад за мобилизационна готовност - 278 хил. лева;
- жилищни сгради - 414 хил. лева;
- основен ремонт на Корпус 7 - 608 хил. лева;
- основен ремонт на Корпус 12 - 479 хил. лева;
- основен ремонт на Корпус 13 - 204 хил. лева;
- помпено помещение в Корпус 20 - 112 хил. лева.

Гореизреденото представлява предимно разходи по строителството и незавършени основни ремонти на сградите. След окончателното им завършване, с тези разходи ще се увеличи отчетната (първоначална) стойност на съответните дълготрайни материални активи.

През отчетния период дружеството не е извършвало финансова инвестиционна дейност.

15. Качество на произвежданата продукция

„Бесттехника ТМ–Радомир” ПАД разполага с добре организирано складово стопанство - главно с оборудвани закрити складови помещения, които осигуряват съхраняването на необходимите за производството материали, комплектоващи изделия и елементи, а също така и спомагателни материали и консумативи.

Съществуващите складови помещения осигуряват съхраняването на материалите с необходимите качества и сигурност.

Всички налични материали в складовите помещения имат необходимата идентифицираща маркировка, картотекират се с всички необходими данни за тях и придружителни документи за произход, технически характеристики, качество, количество, дата на производство и закупуване, складиране и други. Складовите

помещения разполагат с необходимата подемна техника - кранове с товароподемност до 12,5 t и с електроповдигач за оперативна работа.

В Дружеството има добре организиран входящ контрол на всички постъпващи материали, комплектоващи изделия и елементи, и спомагателни материали, необходими за производството. Организацията, реда и задълженията на отделните длъжностни лица по изпълнението на входящия контрол, документите, които се съставят и други изисквания са посочени в Основна процедура ОП 7.4-2-0 "Проверка на закупения продукт".

Входящият контрол се провежда въз основа на изискванията на техническата документация, изискванията на възложителя (купувача), нормативно-техническите документи отнасящи се за съответния материал, изделие и по преценка на инспектора по входящ контрол според придружителните документи (сертификати за качество, опаковъчни листа, паспорти и др.). За доказване на необходимите качества на материалите се извършва допълнителен разрушителен или безразрушителен контрол, химически анализ, спектрален анализ и проверка на механичните свойства. При констатиране на отклонения в качеството и изискванията, входящите материали се отклоняват и не се допускат в производството.

За по-важните видове технологични процеси са разработени фирмени процедури и технологични инструкции с определени изисквания за качествено им извършване. В Дружеството е документирана Система по управление на качеството съгласно изискванията на ISO 9001:2000. Същата е сертифицирана от TUV NORD със сертификат № 44 100 077024.

Удължена до 2012 година е валидността на Сертификатите за произвеждане на заварени метални конструкции съгласно DIN 18800-7 и DIN 15018, за системата на качеството на заваръчните процеси в дружеството съгласно EN ISO 3834-2, издадени от немската сертификационна организация SLV Halle а също така и за поддържане, ремонтване и преустройство на мостови, козлови щабелни кранове и релсовите пътища към тях издадено от "Държавна агенция за метрологичен и технически надзор" (притежава Удостоверение №340 от 11.04.2008г.).

EN ISO 3834-2 е доказателство за качеството на произведените заварени конструкции, за контролирането на заваръчните процеси, за проследимостта на използваните материали и за изпитването на крайната продукция чрез всички методи за безразрушителен контрол.

Контролът на качеството на заваръчните работи се извършва от висококвалифицирани инспектори по технически и качествен контрол с висше образование. Безразрушителният контрол се извършва от акредитирана лаборатория "НДТ ЕКСПРЕС" ООД, гр. Перник, с която е сключен договор за извършване на контрол на съоръжения с повишена опасност, в това число и газови съоръжения и инсталации. Лабораторията е съоръжена с достатъчна апаратура за извършване на ултразвуков, рентгенографичен, магнитнопрахов и капиларен /цветна дефектоскопия/ контрол.

Непрекъснатото подобряване на СУК е тясно свързано с анализа на данните и предприемането на коригиращи и превантивни действия. Предприемането на коригиращи и превантивни действия в Дружеството е регламентирано в процедура ОП 8.5-1-0.

16. Просрочени вземания и задължения и събирането им по съдебен ред

Към края на 2010 година за „Бесттехника ТМ-Радомир” публично АД има известна промяна по водените от дружеството съдебни дела, предвид движението им през различните съдебни инстанции.

Исковете са на обща стойност 4 753 хил. лв. – главници и лихви. По част от делата до края на 2010 година няма съществена промяна по присъдените около 2 711 хил. лева. Част от тях са за недължими задължения и по присъдени вземания на дружеството, както и по отменени или обявени за нищожни административни актове. По друга част от делата са присъдени суми, но поради обжалването им от насрещната страна в процеса решенията все още не са влезли в сила с годни титули за изпълнение.

В посочения период срещу „Бесттехника ТМ-Радомир” Публично АД не се наблюдава увеличаване на предявените вземания по облигационни и търговски спорове, възлизаци към края на предходното тримесечие общо на 2 492 хил. лева. Няма съществена промяна и в разплатените с наложените на дружеството запори по сметки, както и с доброволни плащания от страна на дружеството и същите остават около 340 хил. лева. По някои от делата, предвид дължимостта им, дружеството е направило признание на исковете или е сключило споразумение за разсроченото им изплащане.

Има повишаване в броя и размера на задълженията по трудовите дела, тъй като все още не са погасени изцяло претенциите на такива вискатели за 176 хил. лева. Това увеличение се дължи на разглеждането на делата по реда на бързото производство по ГПК, вследствие на което своевременно се издават изпълнителни листа и се образуват изпълнителни дела по тях. В хода на изпълнителното производство дружеството е предприело действия по изплащане на задълженията.

Към края на 2010 година по водените от и срещу „Бесттехника ТМ-Радомир” публично АД съдебни дела обобщение на показателите е посочено в следващата се таблица:

№ по ред	Съдебни дела, водени от и срещу "Бесттехника ТМ - Радомир" ПАД до 31.12.2010 година	Претендирана сума в хил. лева
1	Облигационни/граждански и административни дела, водени от дружеството	4 752
2	Присъдени на дружеството вземания	2 711
3	Граждански/облигационни и трудови дела, водени срещу дружеството	2 492
4	Присъдени вземания на работници и служители	175

Към края на 2010 година не се наблюдава съществено увеличение по изплатените от „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД задължения по влезли в сила съдебни решения. Изпълнението на задълженията към контрагенти от дружеството е затруднено в следствие на настъпването на общо икономическата финансова стегнация, провокирала тяхното своевременно претендиране и присъждане, така и водеща до оскъпяването им през способите на принудителното изпълнение, чрез които са блокирани и сметки на дружеството. Неблагоприятни за дружеството са нерегулярните парични постъпления, предвид намаляване на договорната обезпеченост и замразяване на вече договорени позиции за изработка от предприятието ни в сравнение с 2009 година.

17. Кредитна експозиция

Към края на 2010 година задълженията на дружеството към „ОББ” АД са в размер на 7 137 хил. лева. Към тази сума следва да се добави и размера на ползваните банкови гаранции, общо 1 282 хил. лева.

В следващата таблица са посочени размерите на разрешените и усвоените суми по общата кредитна експозиция на „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД към банката, към 31.12.2010 година.

EURO

№ по ред	Вид на кредитното задължение	Договорен лимит	Кредитни задължения
1	Кредитна линия	2 700 000	2 694 593
2	Инвестиционен кредит	1 000 000	954 069
3	Лимит за банкови гаранции	2 700 000	655 607
Обща кредитна експозиция		6 400 000	4 304 269

Обезпечение за банката по общата кредитна експозиция е особен залог на търговското предприятие „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД.

18. Движение на акциите

„Бесттехника ТМ-Радомир” е публично акционерно дружество.

През 2010 година на фондовата борса са изтъргувани акции на „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД в обеми, както следва:

№ по ред	Месеци на 2010 година				№ по ред	Тримесечия на 2010 година				% от минималния среднодневен обем от 2000 акции
	Месец	Брой акции	Брой работни дни	Среднодневен обем		Тримесечие	Брой акции	Брой работни дни	Среднодневен обем	
1	Януари	47	20	2	1	Първо тримесечие	447	62	7	0,36%
2	Февруари	400	20	20						
3	Март	0	22	0						
4	Април	400	20	20	2	Второ тримесечие	400	61	7	0,33%
5	Май	0	19	0						
6	Юни	0	22	0						
7	Юли	0	22	0	3	Трето тримесечие	200	64	3	0,16%
8	Август	0	22	0						
9	Септември	200	20	10						
10	Октомври	50	21	2	4	Четвърто тримесечие	1 830	65	28	1,41%
11	Ноември	100	22	5						
12	Декември	1 680	22	76						
Всичко 2010 година		2 877	252	11	Всичко 2010 година		2 877	252	11	0,57%

Среднопретеглената цена на една акция е 4,58 лева.

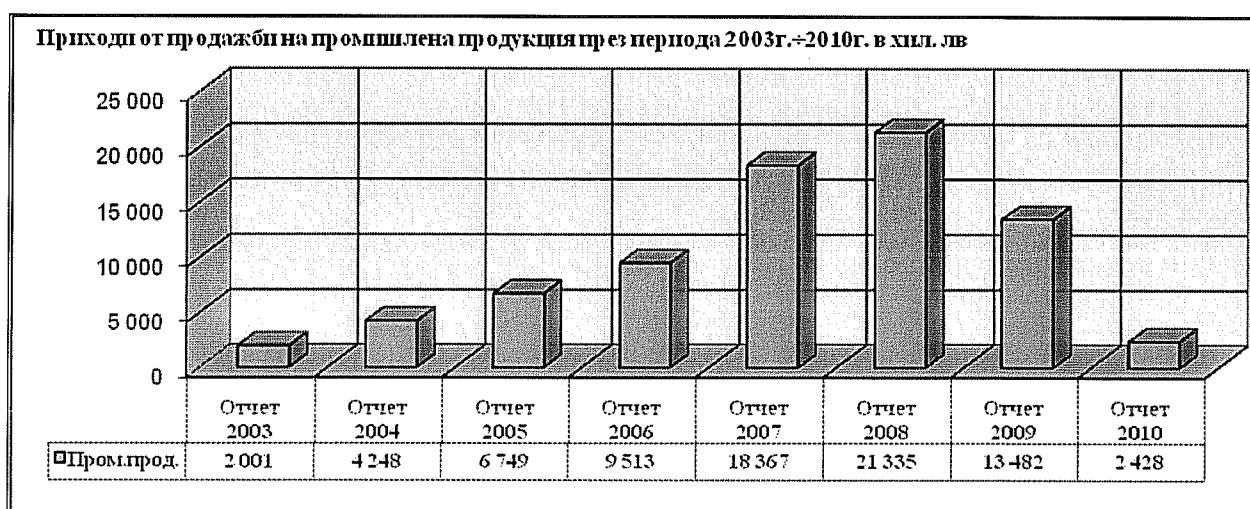
Среднодневният обем на продажбите през годината е 11 броя акции.

Очевидно кризата се отразява и на търговията с акции на дружеството като през 2010 година са продадени само 2 877 броя на девет дати.

19. Развитие на дружеството през последните години, негативно влияние на световната икономическа криза и антикризисна програма

До 2008 година публичното акционерно дружество „Бесттехника ТМ-Радомир” се развиваше с бързи темпове. След началото на световната икономическа криза производството започна да намалява. В момента средномесечното производство е 8 до 10 пъти по-малко от равнището преди кризата.

Следващата графика показва производството на промишлена продукция през последните осем години.

От графиката следва безспорният извод за възходящото развитие на производствената дейност през последните години, до есента на 2008 година.

Сривът в инвестиционната дейност в европейски и световен мащаб оказва драстично влияние върху дейността на предприятието в периода след есента на 2008 година.

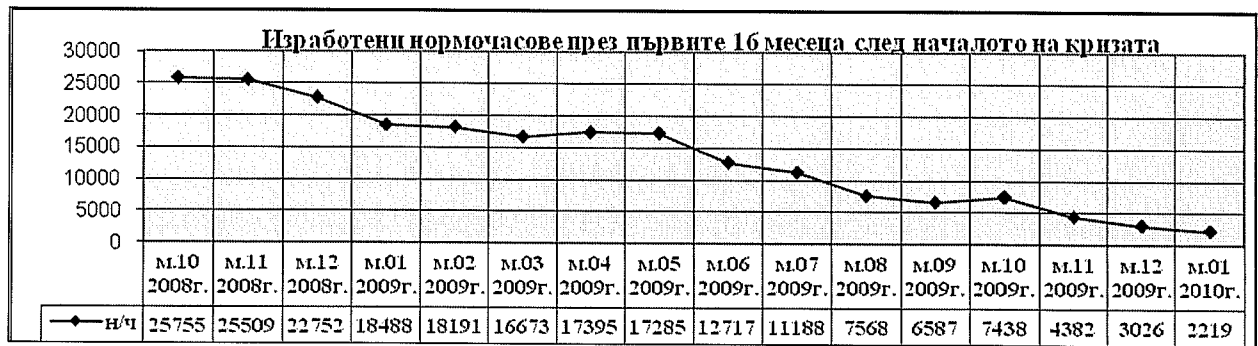
Печалбата нараства през периода 2005г.-2007г., но започналата през 2008г. световна икономическа криза дава своето отражение и върху крайния финансов резултат още същата година. Логично 2010 година завършва със значителна загуба.

Печалбата от дейността преди лихви, данъци, обезценки и амортизации (съкратено от английски EBITDA) също рязко спада през отчетната 2010 година.

Коефициентът на обща ликвидност като съотношение между краткотрайни активи и краткосрочни задължения намалява в края на 2010 година.

Единичният и дребносериен характер на производството определя необходимостта от използването на **нормочасовете като основен обективен измерител на производствената дейност.**

Графиката по-долу показва намалението на произведените нормочасове през първите 16 месеца след началото на кризата.

В края на 2008 год. и до есента на 2009 год. се работеше по довършването на вече договорени изделия, което определя относително плавния спад в производството.

Отказът на няколко клиента от вече сключени договори доведе до спиране на производството по тях и наличие на недовършени изделия в производствените корпуси. През 2009 год. и 2010 год. не са сключени нови договори с традиционни клиенти поради „замразяване” на инвестиционни проекти, за които е предназначена произвежданата в завода продукция.

В следващата таблица са дадени основните договори, чието изпълнение беше временно спряно от клиентите.

№ по ред	Изделия	Клиенти	Хиляди лева	
			Стойност	Направени разходи
1	Въртящи се стендове за разливочни кофи за МНЛЗ	VAI Romini, Австрия	6 845	4 303
2	Кранови колички за 700 тонни портални портални кранове	„Kocks Krane International” GmbH – Германия	2 314	577
3	Пулверизатор за впръскване на раздробени въглища и вентилатори за топлоелектрически централи	“Howden Ventilatoren” GmbH – Германия	2 022	1 154
4	Автогенни мелници /мелници за чакъл/	OUTOTEC	2 007	1 878
5	Линията за дробометиране	ВИО ХАЛКО – Стомана индъстри АД	534	391
6	Напорни конструкции за хидроцентрали	Voith Siemens Hydro Kraftwerkstechnik, Германия	424	374
7	Трошачно-мелещи инсталации за обработка на кариерни материали	"Струма 1892" АД (за "Макати" ЕООД - Самоков)	407	171
8	Редуктор и мелница	Девня Цимент АД	59	39
Всичко временно спрени договори през 2009 г.			14 612	8 887

Спирането на изпълнението на инвестиционните проекти, за които са предназначени горепосочените изделия, лиши дружеството от приходи в размер на 14,6 млн. лева. Освен това останаха замразени оборотни средства от 8,9 млн. лева под формата на материални запаси. Това са недовършени възли за тези изделия, които се намират в производствените корпуси.

Горното доведе до утежняване на финансовата ситуация в дружеството, което заедно със започналия да се формира в следствие от кризата отрицателен паричен поток предизвика нарастване на задълженията.

В следствие от световната икономическа криза, довела до рязък спад в търсенето на инвестиционно оборудване, респективно до спад на производството, в дружеството се появиха следните основни отрицателни тенденции:

1. **Нарастване на задълженията към държавата – неплатени осигуровки и данък върху доходите на персонала.**
2. **Нарастване на задълженията към доставчици.**
3. **Нарастване на задълженията към персонала – неизплатени заплати.**
4. **Невъзможност да се плащат задълженията към банката кредитор ОББ.**
5. **Невъзможност да се плащат задълженията по лизингови договори.**

През последните две години числеността на персонала намаля от 450 човека до 270 в момента. През този период няма рязко намаление на заетите. Политиката на ръководството е да се задържат квалифицираните работници, инженерно-технически и икономически персонал. Целта е запазване на кадровата обезпеченост за времето след излизане от кризата. Защото за доброто управление от особено значение е квалифицираната работна сила.

За да се ограничат негативните последици от икономическата криза, съгласно антикризисната програма на „Бесттехника ТМ – Радомир” ПАД, намаляване на разходите за труд се постигна не толкова чрез съкращения на персонал, колкото чрез намаляване на заплащането.

През целия кризисен период „Бесттехника ТМ – Радомир” ПАД не е предприемало масови съкращения на персонал. Част от работниците и служителите напуснаха по собствено желание, предимно поради забавяне изплащането на дължимите възнаграждения. Намаления обем на производствената дейност доведе до по-малка потребност от персонал с близо 200 човека. Вместо съкращаване на хора е обявен престой за голяма част от работещите в предприятието. Намалени са и възнагражденията, както беше посочено по-горе. Неизвършенването на съкращения в „Бесттехника ТМ – Радомир” ПАД е спестило на държавния бюджет близо 1 млн. лева, защото при прекратяване на трудовите правоотношения на над 200 работници/служители, на същите щяха да се изплащат обезщетения за безработица от бюджета на държавата.

От средата на 2009 год. дружеството има изготвена **антикризисна програма.**

Нейната цел е осигуряване на дейността през кризисния период с минимални приходи от производствената дейност, осигуряване на приходи от продажби на непроизводствени активи и минимизиране на всички разходи и плащания.

1. Първата и основна задача, залегнала в антикризисната програма, е нарастване на производството чрез подновяване на спрените договори и сключването на нови такива.

Вече се забелязва възходяща тенденция по отношение на възстановяване на договорните ни отношения с традиционните клиенти.

След продължителни преговори и доказване на производствени възможности се сключи първият договор за производство на оборудване за ядрената електроцентрала в Белене. Тези първи договор за производство на два триста тонни шлюза е на стойност 16 млн. лева. Подготвя се сключването на нови договори за производство на оборудване за АЕЦ за „Атомстройекспорт“ на стойност 92 млн. лева. Производството ще започне през 2012 год. като продължи и през следващите години.

Сключените договори са на стойност 14 млн. €. Договорите, които се очаква да се сключат в близко бъдеще са на стойност 149 млн. €. Производствената програма на „Бесттехника ТМ-Радомир“ до 2020 година е изготвена на база вече сключени и очаквани договори. Подробните данни са в таблицата в 24-та глава от настоящия доклад.

От горното може да се направи извода, че през следващите години дружеството ще реализира достатъчно приходи, с които да покрива текущите си разходи и да успее да погаси натрупаните през последните две години задължения.

2. На второ по значимост място в антикризисната програма са продажбите на материални активи, които не са свързани с производствената дейност.

Финансово-икономическата криза доведе до стагнация и липса на търсене на такива активи. Поради тази причина за две и половина години успяхме да осъществим реални продажби на неоперативни активи на стойност едва за 450 хил. лева. Сумите бяха използвани за финансиране на текущата производствена дейност и за изплащане на заплати на персонала.

3. Третото направление от антикризисната програма на „Бесттехника ТМ-Радомир“ ПАД е намаляването на разходите.

Приложените на практика мерки доведоха до намаляване на условно-постоянните разходи с над 60%.

С най-голям дял са разходите, свързани с функционирането на работната сила: заплати, осигуровки, данъци върху доходите, транспорт, работно облекло.

Намаляването на тези разходи се осъществи по следните начини:

1. Намалената числеността на персонала, респективно доведе до намаляване на разходите на дружеството за заплати и осигуровки.

2. Намаляване на заплащането на основните производствени работници, което е на база изработено от тях. При липсата на работа, поради кризата, изработеното е малко, съответно и заплатите на тази категория персонал са ниски.

3. На непрекия производствен персонал заплатите бяха първо намалени с 25% през месец септември 2009 година. От средата на ноември 2009 година до края на юни 2010 година този персонал работеше на половин работен ден, поради което и заплащането спадна двойно.

4. Намаляване възнагажденията на мениджърския състав, включително и органите за управление. Определените възнагаждения са обвързани със средната

работна заплата в предприятието, поради което и общото ѝ намаляване способства за намаляването на тези разходи. Съществено е положителното влияние не само от икономическа, но и от морално-политическа гледна точка.

5. Минимизиране на разходите за транспорт на персонала, за работно облекло на същия и други социални придобивки.

В резултат на взетите мерки за оптимизиране на енергийните разходи намаля потреблението на електроенергия и природен газ.

Разходите за горива намаляха чрез въвеждането на лимити за потреблението им.

Ограничиха се телекомуникационните разходи, както и плащанията на различни външни услуги.

Изброените мерки, както и наложената финансова дисциплина при одобряване на предстоящи разходи, на практика представляват максималното, което може да бъде предприето в посока пререструктуриране. Всяко по-нататъшно свиване на числеността на персонала или ограничаване на някоя от дейностите в производството, би довело до невъзможност за функциониране на предприятието.

Усилията на ръководството са насочени главно към обезпечаване на дейността с достатъчен обем нови договори, решаване на проблемите с финансирането и по-конкретно с издаването на гаранции от страна на банките, както и разсрочване на натрупаните в резултат на световната икономическа криза задължения.

Основният проблем е, че ОББ като обслужваща ни банка отказва да издава банкови гаранции, което възпрепятства стартирането и изпълнението на новоподписаните договори. Това е така защото срещу банкови гаранции за авансово плащане клиентите превеждат авансово суми с цел обратно финансиране на съответните договори. Със своите действия и бездействия ОББ директно възпрепятстваше входящите парични потоци.

Към настоящия момент продължаваме да полагаме усилия за решаване на проблемите с банката и лизингодателя.

С държавата в лицето на Националната агенция по приходите се работи по разсрочване на изплащането на натрупаните задължения.

20. Предвиждано развитие на предприятието през 2010 година

Бизнес-планът за 2011 година предвижда постепенно увеличаване на производствената дейност, но съобразно обусловените от световната икономическа криза условия. Същият се състои от четири основни части:

- Производствена програма;
- План по труда;
- Финансов план за приходите, разходите и паричните потоци;
- Бюджети на дирекциите – 8 броя.

Гаранция за реализма на производствената програма за 2011 година са сключените договори и получени заявки от досегашни и нови клиенти. Предвид индикациите за започващо съживяване на пазарите в САЩ и Западна Европа,

както и факта че продукцията на дружеството се произвежда основно за европейски клиенти, очакваме договорната обезпеченост и натоварването на мощностите на „Бесттехника ТМ–Радомир” ПАД да отбележат чувствително подобрене през 2011 година.

Договорената и включена в производствената програма за 2011 година продукцията е посочена в таблицата в 24-та глава от настоящия доклад.

През 2011 г. се осъществяват процеси на непрекъснато договаряне на допълнителна нова продукция, както за текущата година, така и с преход за следващите години. Имайки предвид, че значителна част от тези договорености представляват изделия за атомни електроцентрали, за нас е особено важна оценката на риска по проекта за АЕЦ Белене. В тази връзка от особено значение са договореностите с партньорите ни от „Атомстройекспорт” за резервните варианти при неблагоприятно развитие на проекта. Основният момент в тези договорености е, че възлаганото ни за производство атомно оборудване е универсално по отношение на руските атомни реактори. Това означава, че при спиране на проекта АЕЦ Белене, произведените от нас изделия ще се ползват за други изградени ядрени реактори. Такива се предвиждат в Армения, Турция, Индия и самата Русия.

Основните показатели, заложен в бизнес-плана за 2011 година, са следните:

1. Приходи в размер на 9 222 хил. лева, разпределени както следва:

→	Производство на промишлена продукция	8 600 х. лв.
→	Приходи от продажба на стоки	50 х. лв.
→	Приходи от услуги	5 х. лв.
→	Продажби на неоперативни активи	241 х. лв.
→	Продажби на технологични отпадъци, стружки и бракувани материали за скраб	160 х. лв.
→	Приходи от наеми	108 х. лв.
→	Други приходи	50 х. лв.
→	Финансови приходи	8 х. лв.

2. Разходи в размер на 19 503 хил. лева, разпределени както следва:

→	За материали	4 455 х. лв.
→	За външни услуги	1 210 х. лв.
→	Амортизации	4 210 х. лв.
→	За заплати и възнаграждения	2 853 х. лв.
→	За осигуровки	478 х. лв.
→	Местни и еднократни данъци и такси	190 х. лв.
→	Други разходи	111 х. лв.
→	Суми с корективен характер	-759 х. лв.
→	Финансови разходи (преобладаващо лихви)	1 418 х. лв.

3. Счетоводна загуба в размер на -4 945 хил. лева.

- Корпоративен данък не се дължи;
- Балансова загуба в размер на -4 945 хил. лева.

4. **ЕБИТДА** (печалба от дейността, преди лихви, данъци, обезценки и амортизации): **624 хил. лева.**

5. **Нормочасове: 111 800.**

6. **Производителност** на основните нормени работници: 130 нормочаса месечно на един основен нормен работник (присъствен).

7. **Средногодишната численост на персонала е 287 човека**, разпределени по следния начин:

- Основни нормени работници - 90 човека;
- Непряк производствен персонал: спомагателни работници, кранисти, диспечери, цехови технолози, началник цехове, помощен персонал; оперативно управление на производството; работници по ремонта; контрол на качеството; газово и енергийно стопанство; техническа подготовка на производството - 117 човека;
- Управленчески, административно-технически и помощен персонал в дружеството - 47 човека;
- Охрана (физическа и противопожарна) - 33 човека.

8. Три основни балансови показателя към 31.12.2011 г. са дадени по-долу.

Балансови показатели

№ по ред	Показатели	31.12.2011г.
1	Краткотрайни (текущи) активи	26 400 х. лв.
2	Краткосрочни (текущи) пасиви	25 800 х. лв.
3	Коефициент на обща ликвидност	1,02 коеф.

9. **Инвестициите в дълготрайни (нетекущи) активи** през 2011 година се планира да бъдат в размери, посочени в таблицата на следващата страница:

№ по ред	Описание на планираните за 2011 година инвестиции по основни групи	Стойност (хил. лева)
1	Инвестиции в ДМА, без тези на лизинг (нови ДМА + основен ремонт, модернизация и реконструкция на съществуващи ДМА + създаване на ДМА по стопански начин)	200
2	Плащания по лизингови договори за придобити ДМА (първоначални и месечни лизингови вноски)	500
3	Инвестиции в нематериални дълготрайни активи (ERP система за управление и други)	20
Инвестиции - общо		720

Бизнес плана за 2011 година е не само изпълним, но дори е силно песимистичен. Той е разработен във вариант, при който се запазва рестриктивната политика на банката, т. е. не се възобновява издаването на банкови гаранции.

Заклучение

В заключение може да се посочи, че настоящата световна икономическа криза продължава да се отразява изключително негативно върху производственото и икономическо развитие на „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД. Резултатът е рязко влошаване на икономическите резултати, невъзможност да се обслужват в цялост текущите плащания и задължения.

Към това следва да се добави неадекватната и рестриктивна политика на обслужващата ни банка. Отказът на ОББ да издава банкови гаранции на дружеството ни нанесе следващия неочакван удар. В средата на февруари 2010 година беше подписан договор с Атомстройекспорт за производство на два броя транспортни шлюзове на стойност 8,2 млн. евро, предназначени за АЕЦ. Съгласно условията на договора, клиентът ни извършва авансово плащане срещу издадена банкова гаранция. Необяснимо защо, ОББ отказва издаването на такава гаранция, което лишава дружеството от оборотни средства, необходими за закупуване на материалите и започване на производството. Банката не издава гаранции и по други, вече подписани договори.

Настъпващото оживление на международните пазари ще позволи нарастване на производството и приходите, започвайки от пролетта на 2011-та година. Основната част от паричните постъпления предприятието ще трябва да вложи в материали, необходими за обезпечаване на договорите за производство. Дългият производствен цикъл на основните изделия води до „замразяване” на оборотни средства под формата на незавършено производство. Необходимо условие за връщането на напусналите квалифицирани работници е поетапното изплащане на натрупаните дължими заплати за последните месеци. Това е условие и за пълноценното използване на персонала, който дружеството успя да задържи по време на кризата.

Успоредно с набирането на кадри и нарастването на производството „Бесттехника ТМ-Радомир” ПАД ще може да извършва поетапно погасяване на натрупаните публични задължения. Размерът на месечните погасителни вноски може да нараства постепенно през следващите години.

В изпълнение на антикризисната програма и дългосрочния план за развитие, още в средата на настоящото десетилетие дружеството не само ще си е възвърнало позициите на основен производител на инвестиционно оборудване в страната, но и ще е завоювало още по-голям пазарен дял в сектора на тежкото машиностроене.

Председател на УС и изпълнителен директор:

